

poimanje, koliko se izrazuje govorom, riječima, dolazi nadnaravni faktor, da izazove nered i tim postigne dvojaki cilj: kaznu ljudi zbog oholosti i drugo teren za stvaranje odabranog naroda kao nosioca mesijanske misli.

h) Mislim da je jedino ispravno shvaćanje, ako se Gn 11-9 uzme kao prvi događaj svega ljudstva iza potopa (Franj. Vij. str. 43.); na takvo mišljenje sili nas i tekst i kontekst, pa ako je to kasnija interpolacija drugih hagiografa, onda i mjesto kamo je stavljena.

Nema sumnje, da bibl. znanost sve to većim poznavanjem šumerske kulture i jezika, kao i kasnije babilonsko-asirske dolazi do upravo sjajnih rezultata prevrijednih za egzegezu sv. Pisma. No narav je historijske nauke uopće, da sva zaključivanja bez stvarnih činjenica, ma da su izvedena po svima pravilima logičnog mišljenja imaju tek hipotetsku vrijednost. Nemam pri ruci dovoljno filoloških i arheoloških pomagala da detaljno proučim drugi dio razlaganja Fra M. Jakovljevića u Fr. Vijesniku l. c. No svakako stoji da nas cijeli događaj o »kuli babilonskoj« puti »k prvim počecima kulture poslije potopa«. Bab.-asirska frazeologija: pā išten ušaškinma (usta jedna ih učinih), ana išten pi (zu einem Munde, jednim ustima ih učinih) [cf. Dr. Br. Meissner, Die Keilschrift, Berl. u. Leipz. 1913. str. 97 sq. s. v. ana, išten, šakanu etc.] jamačno ne će biti starija od 700—800 god. pr. I. Postanak i značenje tih fraza nam je tim shvatljivije, čim se većma držimo židovske predaje o kuli babilonskoj, koju nam je sačuvao i Flavij. (A. J. I. 4, 2-3) [Fr. V. str. 43].

Rado priznajem težinu ovoga problema, i ne mislim time, što se ne mogu saglasiti s izvodima Dra Velnića u članku »Pometnja jezika kod gradnje kule babilonske« (B. S. XVI. br. 1. str. 102 s.) a djelomično ni s tumačenjem Fra M. Jakovljevića, proglasiti starija shvaćanja kao jedino ispravna. Prahistorija čovječanstva prema malo nam je poznata, a da bismo se bez bojazni pred većom zabudom mogli udaljiti od gotovo jednodušnog crkveno-tradicionalnog shvaćanja prvih poglavlja Geneze.

Nekoliko primjedaba na izvode pod I. i II.

Fra Marijan Jakovljević.

1. Moja rasprava u F. V. str. 40 sl. 1928. »Je li rabinska izmišljotina« ide samo za tim, da pobije dr. Fr. P. Velnića, koji tvrdi, da je Gen. 11, 1-9, rabinski umetak iz bab. sužanjstva. Zato: a) za mene je srčika pitanja: izvornost toga mjesta, a nuzgredno: kako se ima tumačiti; b) cijelo moje tumačenje (a i gdje izgleda kao

presjecanje mišljenja) samo je prilagodivanje, pa toga radi ja sam doslovice prevodio, a nijesam pretresao, što je zgodnije, jer bi zgodnijim prevodom pristao uz bilo koje mišljenje.

2. Moje jezikoslovno razglabanje ne ide, da presiječe pitanje, nego da pobije protivničke razloge. I sâm znam, kako je onima, koji neprestano čitaju jevrejski tekst, jer osjećam svaku promjenu govora, i to me odmah nuka, da tražim razlog.

3. Dok g. U. Talijski tvrdi, da se malo svijetla unijelo trima raspravam (dr. M. Laha, dr. Fr. T. Velnića i mojom), u isto vrijeme iznosi kao jedino pravo shvaćanje, što upravo ja na više mjesta izlažem. (Vidi F. V. str. 40. a i b; str. 43, 3. i 4.) A tako i dr. M. Lah usvaja moju temeljnu misao i moj zaključak. (F. V. str. 43, 3. pri kraju, i str. 42, 3. r. i sl.) Nijesam presjekao: o kojima je govor, koji je povod gradnji kule, je li pravo pometnja jezika. Ako izgleda, kao da naginjem kojoj bilo struji, molim, nek se uzme do znanja, što gore spomenutih pod 1. b).

4. Ne razumijem prigovora od dr. Laha na početku pod b). Ja sam na str. 40. c) napisao: »Poznato je . . . da je nestalo pogdje koje knjige židovske, a i svete barem u jevrejskom jeziku.« Gdje ja tvrdim, da je nestalo koje nadahnute knjige potpuno? Da nekih sv. knjiga nemamo više u jevr. jeziku, to zna svaki, koji je učio bibliku.

Tako isto nigdje nijesam tvrdio, da »safâ« znači: misao, smisao, naum. Ako govorim o ometenu naumu, oslanjam se na 6. r. »ašer jaz^emu la^{ca}soth«. Primjeri g. dr. Laha: »iš sefathaim« i »debar sefathaim« govore za mene. Čudno, da je uzeo dva primjera iz usta nejevreja: Rabsaka i Sofara Na^{ca}amca. Po mome izlaganju (str. 42, 1.) došlo bi, da »safâ« u 11, 1. znači: dogovor, sloga. (Safâ ehat ud bavim ahadim = jedna usta i iste riječi = složno i dogovorno). A tako i 6. »jedan narod i jedna su usta svima« = jedan narod, te su se svi složili.« Dok r. 7. »nek ne čuje usta . . .« = neka ne sluša. — Tu je pravo napomenuo učeni pisac, da sam morao zgodnije prevesti. Ali naumice sam to prešao, jer je do toga, kako se uzme »safâ«. Ako »jezik«, onda: »ne razumije« (v. Is. 36, 11.); ako govor (sermo locutio), onda: »ne sluša«. Ne znam, kud onoliko razlaganje »safâ«, kada i ja tvrdim, da »safâ« znači »usne« (labium = Mund), ušće rijeka, a preneseno: govor. V. F. 41, d) pri kraju. I u nas ovaj trop dolazi: medena usta, pogana usta (i pogan jezik).

5. Ako g. pisac misli, da ja riječju: »djetinji govor« nedolično ocjenjujem ovaj odlomak, onda se vara. Ja razumijem: »nevin, prostodušan i jednostavan«. Treba lučiti »djetinji« i »djetinjast«.

★

Cijelo se to pitanje moralo raspraviti prema današnjim prilikama: a) pretresom teksta; b) razjašnjenjem riječi; c) glavnim stvarima; d) zgodnom poukom.